

УДК 371.132:009

Ольга Гуманкова, кандидат педагогічних наук,
доцент кафедри англійської мови з методики викладання в дошкільній та початковій освіті
Житомирського державного університету імені Івана Франка

РЕАЛІЗАЦІЯ МІЖПРЕДМЕТНИХ ЗВ'ЯЗКІВ У КОНТЕКСТІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ДО ЗДІЙСНЕННЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ У НАВЧАННІ

У статті актуалізується проблема необхідності реалізації міжпредметних зв'язків дисциплін педагогічного та методичного циклів у контексті підготовки майбутніх учителів-гуманітаріїв до здійснення диференційованого підходу у навчанні. Автор розкриває практичні аспекти інтеграції досліджуваної підготовки у хід занять предметів професійного блоку дисциплін.

Ключові слова: міжпредметні зв'язки, педагогічні дисципліни, методичні дисципліни, підготовка до здійснення диференційованого підходу у навчанні.

Лит. 5.

Ольга Гуманкова, кандидат педагогических наук,
доцент кафедры английского языка по методике преподавания в дошкольном и начальном образовании
Житомирского государственного университета имени Ивана Франко

РЕАЛИЗАЦИЯ МЕЖПРЕДМЕТНЫХ СВЯЗЕЙ В КОНТЕКСТЕ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ГУМАНИТАРНЫХ ДИСЦИПЛИН К ОСУЩЕСТВЛЕНИЮ ДИФФЕРЕНЦИРОВАННОГО ПОДХОДА В ОБУЧЕНИИ

В статье актуализируется проблема необходимости реализации межпредметных связей дисциплин педагогического и методического циклов в контексте подготовки будущих учителей-гуманитариев к осуществлению дифференцированного подхода в обучении. Автор раскрывает практические аспекты интеграции исследуемой подготовки в ход занятий предметов профессионального блока дисциплин.

Ключевые слова: межпредметные связи, педагогические дисциплины, методические дисциплины, подготовка к осуществлению дифференцированного подхода в обучении.

Olga Humankova, Ph.D. (Pedagogic) Docent of
The English Language Department of Teaching Methods at Pre-school and Primary School Education
Zhytomyr State University by I. Franko

THE REALIZATION OF THE INTERDISCIPLINARY CONTACTS IN THE CONTEXT OF PREPARING THE FUTURE HUMANITIES TEACHERS TO THE DIFFERENTIATED APPROACH IMPLEMENTATION

The article deals with the problem of the necessity of the realization of interdisciplinary contacts between pedagogical and methodological courses in the process of the humanities teachers' training aimed at the implementation of the differentiated approach. The author specifies the practical aspects of the integration of the preparation under research into the courses of the professional orientation.

Keywords: interdisciplinary links, pedagogical courses, methodological courses, the preparation to the differentiated approach implementation.

Постановка проблеми. Диференційований підхід (ДП) у навчанні, ключовою позицією якого є врахування типологічних психологічних особливостей учнівського контингенту є одним з необхідних проявів особистісної орієнтації навчально-виховного процесу у загальноосвітніх навчальних закладах держави (ЗНЗ).

Методично-коректна реалізація зазначеного підходу уможливується завдяки організації підготовки відповідного спрямування під час

професійного навчання майбутніх педагогів. Така підготовка потребує достатнього науково-методичного забезпечення. Вона має бути наскрізною, тобто, не обмежуватись введенням тематичного спецкурсу у контекст професійної підготовки майбутніх вчителів, а й послідовно реалізовуватись у ході вивчення студентами дисциплін професійного спрямування, зокрема, дисциплін педагогічного та методичного циклів. Лише за умови послідовної та цілеспрямованої інтеграції змістових та процесуальних аспектів

підготовки до здійснення ДП у навчанні у контексті професійного блоку дисциплін майбутні педагоги отримують цілісне бачення підходу та здатність його реалізації у майбутній професійно-педагогічній діяльності.

На разі, аналіз підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до здійснення ДП у навчанні учнів свідчить про фрагментарність та непослідовність її реалізації. Так, спостерігається тенденція до ознайомлення студентів лише з елементами рівневої диференціації навчання під час вивчення курсу “Педагогіка”, про що свідчить аналіз підручників, що відображають зміст професійної підготовки в цій сфері. Зокрема навчальних посібників Н.Є. Мойсеюк, М.М. Фіцули, В.М. Галузинського, М.Б. Євтуха, Н.П. Волкової, В.В. Япупова та інших. Лише окремі аспекти практичної реалізації індивідуалізації та диференціації навчання висвітлено в підручниках з методики викладання гуманітарних дисциплін, а саме “Методика викладання іноземних мов” С.Ю. Ніколаєвої, “Методика викладання історії в школі” О. Паметун та Г. Фрейман, “Методика викладання української мови” С.І. Дорошенко та інших.

Отже, проблема реалізації міжпредметних зв'язків дисциплін педагогічного та методичного циклів у контексті підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до здійснення ДП у навчанні учнів набуває актуальності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Проблема професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів розкрита: О.О. Абдулліною, О.Є. Антоновою, Є.С. Барбіною, М.В. Донченко, О.А. Дубасенюк, В.А. Мижеріковим, О.І. Піскуновим, А.І. Щербаковим, О.М. Спіріним та ін.

Проблема професійно-методичної підготовки майбутніх учителів розглянута К.Б. Авраменко, С.Ю. Ніколаєвою, Л.В. Калініною, О.Є. Мисечко, О.І. Пометун та ін.

Питання реалізації міжпредметних зв'язків предметів педагогічного та методичного циклів у контексті організації професійної підготовки вчителів до впровадження новітніх технологій навчання окреслена в наукових доробках: І.М. Богданової, В.М. Єремєєвої, Є.Ю. Нікітіної, В.О. Семиченко, А.М. Старєвої, О.П. Хижної та ін.

Мета статті – привертання уваги до проблеми реалізації міжпредметних зв'язків дисциплін педагогічного та методичного циклів у контексті організації підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до здійснення ДП у навчанні учнів ЗНЗ.

Виклад основного матеріалу: Вважаємо, що підготовка майбутніх учителів гуманітарних

дисциплін до здійснення ДП у навчанні учнів має здійснюватися поетапно.

Етапами такої підготовки є: орієнтувально-інформаційний, навчально-практичний та самостійно-творчий. Сконцентруємо увагу на першому етапі. Саме він є зразковим для практичної ілюстрації реалізації міжпредметних зв'язків у контексті підготовки майбутніх учителів до здійснення ДП, оскільки здійснюється у ході вивчення студентами курсів “Педагогіка” та “Методика викладання предмету спеціалізації”.

Враховуючи той факт, що експериментальне навчання здійснювалось у процесі професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов, нами було обрано професійні курси вчителів-гуманітаріїв цієї спеціалізації. Загальнопедагогічна підготовка студентів, зокрема, вивчення матеріалу курсу “Педагогіка” (розділ “Дидактика”) є основою для подальшого засвоєння студентами матеріалу “Шкільного курсу іноземної мови з методикою викладання”, певні теми цих дисциплін є співзвучними. Тому, спираючись на матеріали *Практикуму з педагогіки* [4] та посібника *“Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах”* [3], ми окреслили теми, у контексті яких є можливим введення доповнень з проблеми реалізації ДП у навчанні:

1. Зміст освіти в сучасній школі.

2. Методи та засоби навчання.

3. Форми організації навчання.

4. Урок, як основна форма співпраці вчителя та учнів у процесі навчання.

5. Методична робота в школі.

Складаючи доповнення до зазначених тем, ми керувалися тим, що вони мають органічно інтегруватися у загальний контекст лекційних та семінарських занять даних курсів та відбивати логіку їх побудови. Отже, запропоновані нами доповнення імпліцитно додавалися до структурних компонентів практичних занять курсу “Педагогіка” (розділ “Дидактика”) у вигляді стислих інформаційних включень, практичних питань та завдань до тем занять, педагогічних задач відповідної орієнтації і більш ґрунтовно розглядалися на лекційних та семінарських заняттях зі “Шкільного курсу іноземної мови з методикою викладання”.

У темі “Зміст освіти в сучасній школі” особливий акцент робився на роз'ясненні значень та сутності понять “диференціація освіти”, “диференціація змісту освіти”, “диференційований компонент навчального плану”, “профілізація шкільної освіти”, “навчальні профілі”, “академічний профіль”, “спеціальний профіль”. Студенти ознайолювалися з основним

напрямами диференціації освіти у державі, різними типами навчальних закладів, їх специфікою, основними аспектами диференціації змісту освіти, тобто отримували можливість створити чітке бачення диференціації макро-рівня, яка здійснюється на рівні держави.

У ході практичних занять майбутнім учителям надавалося завдання пошукового характеру: визначити відмінності та специфіку діяльності загальноосвітніх навчальних закладів різних типів: шкіл, ліцеїв, гімназій, коледжів, колегіумів. Особлива увага приділялася розгляду питання варіативності змісту освіти у відповідних навчальних закладах. Студенти, працюючи в групах, порівнювали навчальні програми предмету спеціалізації для різних типів навчальних закладів, встановлювали зв'язок програм з вимогами державного стандарту у відповідній галузі. Також студенти надавали пропозиції стосовно варіативної складової навчального плану для навчальних закладів свого регіону на основі його соціокультурних особливостей, визначених попередньо шляхом “мозкового штурму”. Окремого розгляду набуло питання профілізації старшої школи, яке здійснювалося шляхом ознайомлення студентів з відповідними освітніми документами. На заняттях з цієї теми студентам пропонувалися педагогічні задачі відповідної спрямованості.

Педагогічна задача №1. Учитель-початківець, помітивши, що в його класі є учні, які зацікавлені у поглибленому вивченні предмету, звернувся за порадою до голови методичного об'єднання стосовно складання диференційованої програми для таких учнів. Голова методичного об'єднання порадила проаналізувати відповідні програми з предмету для спеціалізованих навчальних закладів. Чи доречною була порада? Обґрунтуйте відповідь.

Педагогічна задача №2. До класного керівника звернулися батьки одного з учнів, які поскаржилися, що їх син не може визначитися з навчальним профілем. Які поради міг дати класний керівник батькам?

Підводячи підсумок викладеному, зазначимо, що у результаті вивчення цієї теми студенти змогли створити бачення питань диференціації освіти, диференціації змісту освіти, отримали уявлення про основи створення диференційованих навчальних програм.

У темі “Методи та засоби навчання” увага студентів приверталася до необхідності застосування варіативних методів навчання з метою активізації учнів на уроках гуманітарних

дисциплін, створення умов для врахування індивідуальних та типологічних особливостей учнів в процесі організації навчання. Особливий наголос робився на актуальності використання діалогічних методів навчання, враховуючи специфіку спеціалізації студентів гуманітарних факультетів.

На практичних заняттях студентам пропонувалися пошукові, дослідницькі завдання, проблемні питання відповідної орієнтації. Наприклад, одним із завдань, яке пропонувалося студентам, було коментування (тлумачення) вислову відомого американського педагога, психолога, автора теорії множинних інтелектів Говарда Гарднера: “Знання це кімната до якої ведуть різні двері. Завдання вчителя відчинити двері, які є найбільш зручними для його учнів” [1, 112].

Також на практичному занятті майбутнім учителям пропонувалося згадати, які методи використовували вчителі навчального закладу, який вони закінчили (вчитель математики, вчитель історії, вчитель іноземної мови). Студенти мали скласти перелік методів у вигляді таблиці, окремо виділяючи методи, притаманні для викладання точних та гуманітарних дисциплін. Крім того, майбутні педагоги, на основі запропонованих на картках, стислих типологічних характеристик учнів з різними домінуючими типами сприйняття навчальної інформації (аудіального, візуального, кінетичного), склали каталог методів та засобів, які дозволяють активізувати різних учнів на уроках та полегшити сприйняття ними навчальної інформації. Студентам було запропоновано визначення поняття “диференційований підхід у навчанні” та надано можливість обрати методи та засоби навчання, які, на їх думку, дозволять реалізувати цей підхід на практиці. У результаті вивчення вищезазначеної теми студенти ознайомилися з поняттям “диференційований підхід у навчанні”, дійшли висновку, що реалізація підходу можлива завдяки використанню варіативних методів та засобів навчання. Крім того, майбутні педагоги усвідомили важливість коректного відбору методів та засобів навчання для активізації різних учнів на уроках. Майбутні вчителі також отримали уявлення про методи навчання, притаманні викладанню гуманітарних дисциплін.

Відповідні акценти також було розставлено на занятті з теми “Форми організації навчання”, різні аспекти якої розглядаються в курсі “Педагогіка” (розділ “Дидактика”) та “Шкільному курсі іноземної мови з методикою викладання”. Особливий наголос робився на визначенні змісту понять “диференційоване навчання”, “форми

диференційованого навчання”. На занятті у вигляді повідомлення була надана інформація про диференціацію навчання в сучасних ЗНЗ, шляхи організації внутрішньої та зовнішньої диференціації навчання. У контексті вивчення теми студентам пропонувалися наступні завдання:

Завдання №1. *Згадайте, як здійснювалася диференціація навчання у вашій школі. Виділіть аспекти зовнішньої диференціації та внутрішньої. Запропонуйте можливі варіанти форм диференціації навчання, актуальні для навчального закладу, який ви закінчили. Обґрунтуйте відповідь.*

Завдання №2. *Заповніть таблицю “Форми навчання у контексті реалізації диференціації на основі врахування різних типологічних особливостей учнів”. Прокоментуйте.*

Форми організації навчання	Типологічні особливості учнів		
	Загальні навчальні здібності	Інтереси	Спеціальні здібності

У результаті вивчення цієї теми студенти конкретизували зміст понять “диференціація навчання”, “зовнішня та внутрішня диференціація”, “диференційоване навчання”, ознайомилися з шляхами реалізації зовнішньої та внутрішньої диференціації, окремими типологічним особливостями учнів, які можуть стати підставою для організації різних форм диференціації навчання.

На заняттях з теми “Урок як основна форма співпраці вчителя та учнів у процесі навчання” увага студентів приверталася до можливостей організації диференційованого навчання вчителем гуманітарних дисциплін безпосередньо на уроках. Студентам було запропоновано ознайомитися з планами-конспектами уроків вчительки української мови К.З. Демчишин (Почаївська ЗОШ), вчителя англійської мови Ц.І. Старікової (Житомирський міський колегіум № 34) та вчителя історії С.Г. Козлова (Житомирський ліцей № 25) виділити, відповідно схеми уроку, запропонованого в практикумі з педагогіки, форми, методи, прийоми навчання, які використовували вчителі для реалізації диференційованого навчання на різних структурних елементах уроку. Крім того, студенти мали визначити типологічні особливості учнів, які підлягали врахуванню у процесі організації диференційованого навчання учнів, та окреслити, яким чином диференційоване навчання сприяло досягненню педагогами освітніх, розвивальних та виховних цілей уроку.

На практичному занятті майбутні вчителі шукали відповіді на такі питання: *1. Чи реально реалізовувати диференційоване навчання на уроках систематично? 2. Яким чином можна організувати диференційоване навчання на етапі перевірки домашнього завдання, етапі вивчення нового матеріалу, закріплення нового матеріалу, повідомлення домашнього завдання.*

Студенти, працюючи в групах, мали продумати алгоритм діяльності вчителя на етапі попередньої підготовки до уроку з елементами диференційованого навчання.

Окремого наголосу набув розгляд питання організації педагогічного спілкування у контексті реалізації вчителем диференційованого навчання. Увага студентів приверталася до того, яким

чином вчителі стимулювали та мотивували учнів на уроках, яким чином проявляли педагогічний такт. Студентам пропонувалося зробити висновки щодо стилю спілкування педагогів з учнями, охарактеризувати відносини між вчителями та учнями, продемонстрованими на занятті. На занятті студенти розв’язували такі педагогічні задачі.

Педагогічна задача №1. *Урок повідомлення нових знань. Учитель визначив п’ять питань, відповіді на які учні мають надати після ознайомлення з текстом підручника. Чи однаково засвоять учні новий матеріал? Яким чином можна вирішити цю проблему, враховуючи той факт, що учні мають різні навчальні здібності?*

Педагогічна задача №2. *Учитель, пропонуючи завдання для контрольної роботи по історії, сказав: “Хто хоче отримати 10 балів, дає відповіді на всі питання, кому достатньо 5 балів, дає відповідь на перші 3 питання по темі”. Чи доцільною є організація диференційованого навчання в такий спосіб? Обґрунтуйте відповідь.*

Отже, у результаті вивчення цих тем студенти отримували уявлення про організацію диференційованого навчання у контексті професійної діяльності вчителя на уроках, робили висновки про те, що реалізація диференційованого навчання можлива на різних етапах уроку шляхом відбору та використання методів, прийомів навчання відповідних типологічним особливостям

учнів. Також студенти визначали, що демократичний стиль спілкування, партнерські відносини між вчителем та учнями є тією основою, на якій має ґрунтуватися організація навчання на уроках в цілому та організація диференційованого навчання зокрема.

На занятті з теми “Методична робота в школі” увага студентів приверталася до того факту, що проблема реалізації диференційованого підходу в навчанні є актуальним напрямом роботи методичних об’єднань учителів ЗНЗ та знаходиться у центрі уваги педагогів. На практичному занятті з цієї теми студенти ознайомилися з планом роботи методичного об’єднання вчителів англійської мови Житомирського колегіуму № 34, зокрема з планом діяльності лабораторії “Школа розвитку когнітивних здібностей учнів”, визначали аспекти диференційованого навчання, які розробляють вчителі, сутність експерименту, який проводиться у цьому початковому закладі, аналізували результати експериментального навчання.

Також, на першому етапі впровадження підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до здійснення ДП у навчанні учнів ЗНЗ нами було використано ресурс початкової дисципліни “Методика викладання предмету спеціалізації”, зокрема, у ході організації формування експерименту ми використали ресурс початкової дисципліни “Шкільний курс іноземної мови з методикою викладання”.

Основними формами реалізації підготовки майбутніх учителів до здійснення диференційованого підходу були міні-лекції різного типу з відповідною орієнтацією, на які нами виділялося 30 хвилин лекційних занять з методики викладання іноземної мови, семінарсько-практичні, лабораторні заняття з методики викладання іноземної мови, у зміст яких були включені питання, завдання, пов’язані з реалізацією диференційованого підходу.

Міні-лекції дозволили нам встановити зв’язок між знаннями студентів у досліджуваному аспекті, отриманими у процесі вивчення курсу “Педагогіка” та необхідними для реалізації підходу знаннями з методики викладання предмету спеціалізації, тобто утворити інтегрований зв’язок між двома аспектами ресурсного фонду знань когнітивної складової готовності майбутніх вчителів до здійснення диференційованого підходу. На запропонованих міні-лекціях створювалися умови “занурення” студентів до специфічного світу професії вчителя-гуманітарія, спектру її спеціальних властивостей та особливостей, ставилися питання про статус і роль гуманітарної освіти у контексті сучасних

тенденцій розвитку освітньої системи у державі, зокрема, підвищення ролі вчителя-гуманітарія, конкретно вчителя іноземної мови (філолога), у вирішенні соціальних, політичних, соціокультурних проблем. Форми міні-лекцій розроблені у дослідженнях Джеремі Хармера [4] та ряду вітчизняних науковців [2], які проводилися у вигляді “buzz-group lectures” (варіант “мозкового штурму”), “mind map lectures” (варіант структурованої лекції дослідницького характеру), “expert-lectures” (експертні міні-лекції) викликали зацікавленість студентів, активізували їх пізнавальну діяльність, надавали їй емоційної насиченості.

Наприклад, у міні-лекції, проведеній у формі “мозкового штурму”, по темі “Державний стандарт України з іноземної мови (ІМ). Сучасні вимоги до вчителя”, студентам було запропоновано висловити своє бачення про образ сучасного вчителя ІМ, вчителя нової генерації, здатного реалізовувати вимоги державного стандарту іншомовної освіти. Аналіз відповідей студентів підтвердив той факт, що 80% майбутніх педагогів вважають, що сучасний вчитель ІМ це, передусім, представник гуманітарної культури, який має сприяти її формуванню у своїх учнів, духовна, творча, активна особистість, яка компетентно здійснює свою професійну діяльність, відчуває відповідальність за особистісний, соціокультурний розвиток своїх учнів.

Ще один вид міні-лекцій проблемного характеру “contract lecture” було проведено з теми “Дидактичні засади навчання іноземної мови”. На початку лекції ставилося проблемне питання, яке передбачало первинне обговорення студентами, що дидактичні принципи є основою організації навчання будь-якого предмету, в тому числі іноземної мови. Такий вид міні-лекції як “міні-лекція вдвох” (“team-teaching”) було використано з теми “Психологічні основи навчання ІМ”. На лекції по черзі виступали викладач методист та викладач-психолог, які спільно розкрили не лише сутність психічних процесів та особливостей учнів, які підлягають врахуванню у процесі навчання ІМ, а й зробили особливий акцент на індивідуальних відмінностях у розвитку окремих психічних процесів учнів таких як мислення, пам’ять, сприйняття, рівень володіння мисленнєвими операціями, підкреслили важливість врахування цих відмінностей учнів у процесі навчання ІМ. Залучення студентів-експертів (магістрантів), які раніше підготувалися з відповідною літературою (педагогічною, психологічною, методичною), було використано нами під час “експертної міні-лекції”

("expert lecture") присвяченій темі "Сучасний урок ІМ". Студенти-експерти відповідали на питання студентів молодших курсів, використовуючи знання та інформацію про вимоги до уроку ІМ, цілі уроку ІМ. Особливий наголос робився на тих вимогах як: висока активність розумово-мовленнєвої діяльності учнів, різноманітність форм роботи учнів, мотиваційне забезпечення навчальної діяльності учнів, диференційований підхід. Розгляд питання про цілі уроку ІМ дозволив підкреслити особливу важливість інтегрованого досягнення цілей практичної, освітньої, розвивальної та виховної на кожному уроці ІМ.

Варіант структурованої міні-лекції дослідницького характеру ("mind map lecture") нами було використано по темі "Ролі вчителя на уроці ІМ", яку можна адаптувати відповідно до вчителів інших гуманітарних дисциплін.

Крім того, як було зазначено раніше, для реалізації підготовки майбутніх учителів до здійснення диференційованого підходу, ми використовували семінарсько-практичні заняття з методики викладання іноземних мов, у зміст яких імпліцитно інтегрували питання та завдання проблемного характеру, пов'язані з реалізацією диференційованого підходу в навчанні учнів ЗНЗ.

Наприклад, при вивченні теми "Формування англомовної аудитивної компетенції учнів" студентам було запропоновані такі проблемні питання:

Питання №1. *Загальновідомим є той факт, що успішність аудіювання залежить від:* 1) *самого слухача (рівня розвитку в нього мовленнєвого слуху, пам'яті, наявності уваги, інтересу), його індивідуально-психологічних особливостей;* 2) *від мовних особливостей аудіотексту;* 3) *від умов сприйняття аудіотексту* [3]. *Яким чином можна зменшити вплив суб'єктивних труднощів, пов'язаних з індивідуальними особливостями учнів у процесі навчання аудіювання?*

Питання №2. *Найчастіше в процесі навчання аудіювання використовується зображальна наочність з метою поліпшення сприйняття учнями змісту аудіотексту. Чи виправданим є використання інших видів наочності, враховуючи той факт, що учні вашої групи мають різні домінуючі типи сприйняття начальної інформації?*

Проблемна задача. *Перегляньте аудіотекст по темі "London", запропонуйте завдання для учнів на етапі прослуховування аудіотексту, враховуючи той факт, що окремі учні вашого класу мають низький рівень знань ІМ.*

Дискусійне питання. *Успішність аудіювання залежить лише від мовних особливостей тексту та умов його сприйняття. Обґрунтуйте свою думку з приводу зазначеного.*

Подібні питання та задачі були нами інтегровані у хід практичних занять з методики викладання ІМ всіх тем, які підлягають вивченню студентами (III – IV курси).

Висновок. Перший етап підготовки майбутніх учителів-гуманітаріїв до здійснення ДП дозволив нам актуалізувати можливості професійного блоку дисциплін у ході її проведення та підготувати студентів до проходження відповідного тематичного спецкурсу.

За умови адаптації методичного аспекту до специфіки викладання інших гуманітарних дисциплін, пропонувані шляхи інтеграції досліджуваної підготовки можуть слугувати орієнтовною основою для її проведення на інших гуманітарних факультетах вищих педагогічних навчальних закладів.

1. Гарднер Г. *Множинні інтелекти. Теорія в практиці* / Говард Гарднер. – Київ: Мегатайт, 2004. – 290 с.

2. Калінін В.О. *Формування професійної компетентності майбутнього вчителя іноземної мови засобами діалогу культур: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 "Теорія і методика професійної освіти"* / В.О. Калінін. – Житомир, 2005. – 173 с.

3. Ніколаєва С.Ю. *Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник* / С. Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.

4. *Практикум з педагогіки: навч. посібник. – 2-ге вид., доп. і перероб. / за заг. ред. О.А. Дубасенюк, А.В. Іванченка. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. Івана Франка, 2003. – 483 с.*

5. Harmer J. *How to Teach English* / J. Harmer.– England: Addison Wesley Longman Limited, 1998. – 198 p.

Стаття надійшла до редакції 28.11.2013

